

## Colindatul cu turca la Idicel Pădure (jud. Mureș)

**Cercetător științific Maria Borzan**

**Dr. Roxana Maria Man**

Între obiceiurile tradiționale românești ce conțin o varietate de datini și se manifestă cu o amplă desfășurare în viața satului, un loc deosebit îl ocupă obiceiurile de iarnă. Colindatul deschide ciclul celor 12 zile ale sărbătorilor de iarnă. Prin numărul lor mare, prin varietatea muzicii și poeziei lor, colindele domină sărbătorile de iarnă. Ele sînt cele mai vechi creații poetice și sînt, înainte de toate, cîntece de urare, care exprimă bucuria întîmpinării Anului Nou, speranțele oamenilor ce se leagă de el. Adresate gospodarului și soției acestuia, fetelor și feciorilor din casă, tinerilor căsătoriți, văduvei, păstorului, vînătorului și altor categorii de oameni, ele anunță bucuria venirii lui Dumnezeu pe pămînt.

Pregătirea gazdelor în vederea primirii colindătorilor are loc cu o săptămîină înainte și constă în procurarea alimentelor necesare preparării bucatelor, curățirea curții și a întregii gospodării. Pregătirile culminau în cele două zile anterioare sărbătorii, când se cocea în cuptor, cînd se pregăteau mîncărurile și darurile pentru colindători.



***Orația colacului, Idicel Sat, 2006***

Un loc central în cadrul pregătirilor premergătoare colindatului îl deținea împodobirea interiorului locuinței: masa, cu 2-3 fețe de masă, patul cu pernele cu căpăție ornate. Pe pereți, ștergare și blide. Elementul care imprimă strălucire interiorului casei pe perioada sărbătorilor de iarnă este „pomul de Crăciun”. Ca ultim moment este „gătirea mesei cu daruri”, activitate cu adînci semnificații și care

respectă anumite prescripții rituale. Se așează colacul, carnea de porc, farfuria cu prăjituri, sticla cu vin sau jinars și paharele.

Și astăzi obiceiul colindatului cunoaște două forme de desfășurare: colindatul celor mici (copiii), care merg cu steaua și colăceii și colindatul cetei flăcăilor și maturilor. De regulă, colindatul se începe afară, la ușă sau la fereastră, cu colinda „Sculați, sculați, boieri mari”. Se intră apoi în casă iar colindătorii se așează în jurul mesei, urmînd colinda „căsii” sau „a mesei”. Odată încheiată colinda, datina cere ca „să se mulțamească”. „Mulțămita” sau „orația colacului” se deosebește de colinzi; ea are o structură apropiată de Plugușor:

*„Ia, stați frați  
Și ascultați,  
Că jupînu' gazdă  
De cînd ne auze  
Pe masă pune  
Și ne pregăte  
Colac frumos,*

*Din grîu sănătos,  
Că jupînu' gazdă  
Nu umbla ca noi  
Cu jocurile,  
Și cu hopurile,  
C-o prins patru boi la jug  
Și s-o dus cu ei la plug,  
La marginea satului,  
Unde bate gelița vîntului.  
Și s-o apucat de arat  
Și de sămănat  
Și-n lung  
Și-n lat  
Și-n lungiș  
Și-n curmeziș  
Și s-o făcut un grîu  
Cu spicu' pîn' la brîu,  
Mîndru și frumos,  
Cu al'dată nici n-o fost  
Și cînd o fost de s-o copt,  
Jupîneasa găzdoaie  
O mers la săcerat.  
Pe car grîu' l-o încărcat,*

*Și s-o dus de l-o treierat  
Și la moară de l-o  
măcinat.*

.....  
*Moara face harța-carța,  
Pînă marțea dimineața  
Și-o dat făina gata.  
Făina o pus-o-n sac,  
Sacii-n car i-o încărcat  
Iar cînd o ajuns acasă,  
O găsît pe jupîna  
găzdoaie  
Tare supărată.  
Chiar atunci  
O făcut o fată  
Și era cam negricioasă,  
Cum îi fata mai frumoasă  
Și nevasta mai drăcoasă.  
Da cît o fost de supărată,  
O luat o sîtă ș-o covată  
Ș-o cernut făina toată.*

.....  
*Și s-o apucat de plămădit  
Și de frămîntat  
De-o făcut acest colac,  
Mîndru, mîndru și frumos,  
Să fii, gazdă, sănătos  
Și găzdoaia sănătoasă  
Și la anu' iară groasă,  
Să mai facă și ficiori,  
Pintru sama fetilor.”*

*(Inf. Mihai Moldovan)*

După formalitățile de mulțumire și luare a colacului, colindătorii sînt invitați la masă, spre a fi serviți cu mîncare și băutură și sînt jucate fetele și nevasta gazdei. Pe durata deplasării de la o casă la alta se cântă din fluier, se chiuie sau se colindă, se produc și manifestări zgomotoase ca să se știe că vin colindătorii. Se colindă pînă la ivirea zorilor, totul încheindu-se cu „urarea zorilor”.

Tradiția cere ca ceata de colindători să aibă un conducător (vătaf) care să vegheze la împlinirea tuturor actelor ceremoniale. Mai întîi, veghea împreună cu gazda, unde se adunau la învățarea corectă a repertoriului, întreba la fereastră sau intra în casă pentru a cere acordul gazdei. Mulțumea la colindă și recita „alduirea colacului”.

Unul dintre cele mai vechi obiceiuri, transmis din moștrămoși pe aceste meleaguri, este „umblatul cu turca”. La început, un obicei al mai multor sate, mai ales al celor de la poalele munților, a ajuns să fie azi o tradiție doar pentru cîteva sate din județ. Printre acestea se numără și satele Idicel Pădure, Idicel Sat, Deleni, Pietriș Vale, Vătava.

### Umblatul cu turca



***Chemarea feciorilor cu  
buciumul la gazda turcii***

Pregătirea „umblatului cu turca” începe după 15 noiembrie, pe la jumătatea postului, cînd prin sunet de bucium sînt chemați feciorii la gazda turcii. Gazda era căutată din vreme pe criteriul bunăvoinței, cine se oferă, dar dintre gospodarii ce au un fecior în grupul de colindători: „ne place și nouă ca să nu se lase obiceiul care o fost” (Covrig Gavril a lui Rafila de la Bonzărești).

Se prefera o casă mai mare, unde feciorii primeau o cameră în care se adunau să învețe colinzi sau să facă repetiții, sub îndrumarea gazdei, și să pregătească turca. Turca se confecționează dintr-un „lipideu gușat”

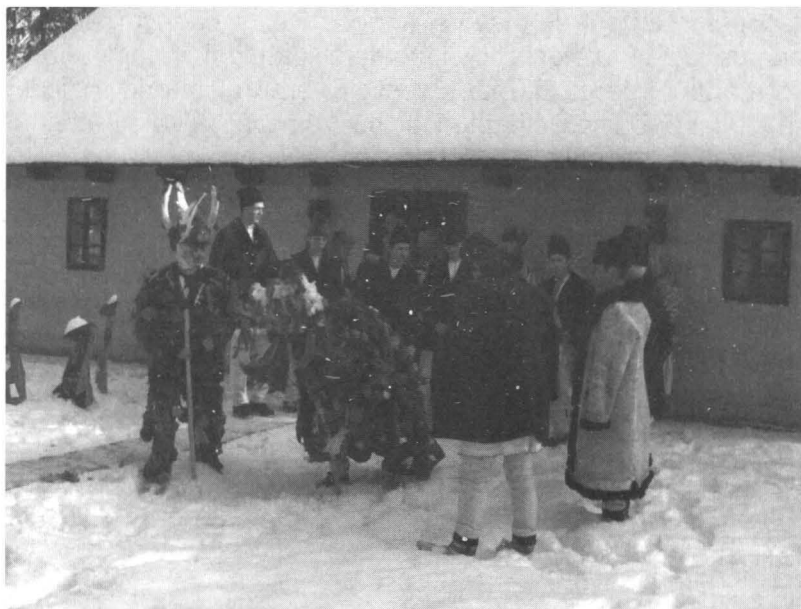
care se fixează pe un băț puternic, în așa fel încît să acopere corpul celui ce o va juca. Pe lipideu se cos cănaci colorați, zurgălăi, o piele de iepure sau căprioară și „prîsnele” – rozete făcute din bureți uscați pe care se încrustează motive vechi: soarele, luna, bradul etc. Capul turcii are un clonț din lemn a cărui falcă de jos, activată printr-o sfoară, produce un „clămpănit” în timp ce e jucată. Cele două coarne

sunt acoperite cu puf de gîscă și împodobite cu cînaci mari din lînă. La casa gazdei erau aleși și conducătorii cetei, doi „vătaji” – doi dintre feciorii mai buni de gură, mai „ocoși”. Ei erau aleși prin „ridicarea la grindă”, de trei ori, cu strigăte de „să trăiască!”. „Vătajii conduc tăl mersul turcii” (Suciu Mihai a lui Poienaru). Se mai alegeau doi colceri – cei ce adunau băutura în timpul colindatului și serveau cu paharul pe oameni la petrecere; doi căprari – cei care strîngeau carnea dată colindătorilor; 1 colăcar – cel care ducea colacii în desagi și care putea fi uneori și un om mai nevoieș, nu neapărat din rîndul cetei; „bgiduşul” – cel care merge înaintea turcii, strigînd „a moșului, mă!” și care cere permisiunea gazdei pentru a juca turca. „Bgiduşul” este un personaj hazliu, ce însoțește jocul turcii prin pantonimă și strigături, mascat și „smîr” (Oancea Mihai, Idicel Pădure).



*„Bgdiuşul” turcii*

Îmbrăcat în pantaloni și haină, zdrențos și „cîrpit” în unele locuri cu petece multicolore. Pe cap poartă un chipiu de polițist iar pe față are tras un obrăzar din pînză albă sau neagră, iar în vîrfului are două urechi din pene de gîscă. În mîna purta „puha”, o botă ce are legată de ea o „motroaşcă” (un ciorap umplut cu cenușă și cîteva boabe de fasole). Cu ea bate la ușa gazdei, cerînd permisiunea de a intra și lovește cu ea femeile și copiii.



*Colindători cu turca, Idicel Pădure, 2008*

Ceata intră în casă, mai întâi „vătajii” și colindătorii, urmați de turcă și ceterași și începe prima colindă, prin care urează pentru întreaga casă:

*„Fă-te vesel, gazdă, bun,  
Domnului domn  
Că vin și junii buni,  
Junii buni, colindători,  
Sara pe la cîntători.  
Pintră dînșii cine vine?  
Vine Domnu' Dumnezeu  
Da, el daruri ce ne-aduce?  
Sănătate tuturor,*

*Sănătate-n astă casă,  
Asta-i casă veselăoasă,  
Asta-i casă bogătoasă,  
Noi umblăm s-o colindăm,  
Căci c-o mîndră de colindă  
Deie Domnu' s-o izbîndă  
De la noi, de la v-o doi,  
Mai vîrtos de la Christos!”*

(Inf. Mihai Moldovan)

Dacă în familie sînt feciori sau fete, „bgidușul” cere să li se colinde, mai întâi feciorilor, apoi fetelor.

*„Ce-ntrebați, voi, mari boieri?  
Florile-s flori, dalbe de măr,  
Că el, Ionică, el voinicu',  
Are-o dalbă ibovnică  
Și i-i calea nouă zile,  
El o face din tri zile,  
Ntr-una mere, ntr-una vine,  
Ntr-una face ibojele,  
Ibojele cu greșele*

*Și cu buză subțirele.  
Noi umblăm și-l colindăm  
Și la Ionică i-o-nchinăm,  
El să fie sănătos,  
Peste un an mai veselos,  
Căci c-o mîndră de colindă  
Deie Domnu' ș-o izbîndă,  
De la noi, de la v-o doi,  
Mai vîrtos de la Christos!”*

Apoi se colindă fetelor:



*Colinda fetei, Idicel Pădure, 2008*

„Ce-ntrebați, voi, mari boieri,  
Florile-s flori dalbe de măr,  
Că Măriuca, fată dalbă,  
N-are lucru ce lucra,  
Da ea coasă, chideșește  
Guler la tăfîne-său  
Și unu frăție-său,  
Noi umblăm s-o colindăm

La Măriuca i-o-nchinăm  
Și să fie sănătoasă,  
Peste-un an mai vesăloasă,  
Căci c-o mîndră de colindă  
Deie Domnu' s-o izbîndă,  
De la noi, de la v-o doi,  
Mai vîrtos de la Christos!”

Ultima colindă este cea a gazdei:

„Răsărit-o, răsărit,  
Florile-s flori dalbe de măr  
Răsărit-un măr vînăt,  
Da-n vîrvuțu' mărului  
Este-un leagăn de mătasă  
Da-n leagăn cine-i culcat?  
Da-i culcat jupînu' gazdă  
Cu jupîna-sa găzdoaie,  
Noi umblăm și-i colindăm  
Și la gazdă i-o închinăm,

I-o-nchinăm de sănătate  
Că-i mai bună decît toate.  
Ei să fie sănătoși,  
Peste-un an mai vesăloși,  
Căci c-o mîndră de colindă,  
Deie Domnu' ș-o izbîndă,  
De la noi, de la v-o doi,  
Mai vîrtos de la Christos!”  
(inf. Ioan Moldovan)

După aceste colinde, începe să fie jucată turca, în  
acompaniament de vioară și contoară, sau la fluier. Jocul turcii este  
însoțit de zgomote caracteristice, produse prin izbirea puternică a

bățului de pământ și de „clămpănirea” clonțului. După un timp, jocul își pierde din vioiciune, turca se clatină, se întinde la pământ și mimează moartea. „Bgidușul” se apleacă deasupra ei, o atinge cu bățul, rostind un descântec ce ar avea puterea să o învie:

*„Ciucur, mugur de mătăasă,  
Mor oile de gălbează,  
Caprile de vreme re,  
Moare și turcuța me.”*

Sunt jucate fetele și nevestele tinere, făcându-se apoi „plata” în bani a colindătorilor. Pe lângă bani, se dă colindătorilor un colac mare, cârnați și carne de porc, folosite la masa ce se va organiza la jocul de la Bobotează, pentru toți care au primit turca.

### **The wooden goat caroling in Idicel Padure (Mures county)** (Summary)

The caroling opens the 12 days cycle of the winter holidays. The carols, wishing songs, express the joy of greeting the New Year, the people's hopes for the year to come. The caroling is opened by the children, on Christmas Eve, organized in groups, walking all over the village, visiting every household and caroling in the courtyard or outside the door. When evening comes, the children are replaced by the grownups, young and adults. After the carol is finished, a wish is being said and it is rewarded with money, twists and pork.

In Idicel Padure the group of young men is accompanied by the wooden goat. After the carols, the wooden goat is danced in the house on a joyful whistle or violin song.

The caroling is closed with a party or with a dance in the Day of John the Baptist.